

Barbara Janusz-Pohl

Wykorzystanie zapisu audialnego uzyskanego w postępowaniu karnym jako dowodu w postępowaniu w sprawie pociągnięcia do odpowiedzialności konstytucyjnej¹

The use of an audio recording obtained in criminal proceedings as evidence in proceeding concerning the incurring of constitutional accountability: According to the author's opinion, the Constitutional Accountability Committee is entitled to request written explanations or documents from public authorities, as well as the files of each case conducted by them. The Committee is therefore entitled to obtain an audio recording for evidentiary purposes. According to the author, it is also permissible for the Committee to carry out such evidence, if it is requested by a person who is the subject of a preliminary motion to hold the person accountable before the Tribunal of State. Transcriptions and other documents made on the basis of the recordings may also serve as evidence in proceedings pending before the Constitutional Accountability Committee.

Keywords: constitutional accountability, criminal proceedings, Tribunal of State

Słowa kluczowe: odpowiedzialność konstytucyjna, postępowanie karne, Trybunał Stanu

Doktor hab. nauk prawnych, Katedra Postępowania Karnego, Wydział Prawa i Administracji UAM ■ barbaraj@amu.edu.pl ■ <https://orcid.org/0000-0002-7135-4960>

Niniejsza opinia przedstawia odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej, w ramach prowadzonego postępowania w sprawie rozpatrzenia wniosku wstępnego o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu, może przeprowadzić dowód z zapisu audialnego rozmów telefonicznych, które zostały utrwalone w celu wykrycia i uzyskania dowodów dla toczącego się postępowania karnego na podsta-

¹ Wykorzystanie zapisu audialnego uzyskanego na podstawie art. 237 KPK jako dowodu w postępowaniu w przedmiocie pociągnięcia do odpowiedzialności konstytucyjnej sporządzona 13 grudnia 2018 r. na zlecenie przewodniczącego Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej; BAS 2802/18A.

wie art. 237 Kodeksu postępowania karnego, jeśli materiały zostały przekazane Komisji przez organy ścigania, a postępowanie przed Komisją oraz postępowanie karne dotyczy tej samej osoby? 2. Czy dopuszczalne jest przeprowadzenie przez Komisję Odpowiedzialności Konstytucyjnej takiego dowodu, jeśli o jego przeprowadzenie wystąpiła osoba objęta wnioskiem wstępnym o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu? 3. Czy transkrypcje i inne dokumenty sporządzone na podstawie utrwalonych nagrań mogą stanowić materiał dowodowy w toczącym się przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu?

Założenia wstępne

Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej (dalej także: Komisja) ma charakter antycypacyjny względem postępowania właściwego w przedmiocie pociągnięcia do odpowiedzialności konstytucyjnej, a także w zakresie przedmiotowo i podmiotowo ograniczonym – odpowiedzialności karnej przed Trybunałem Stanu². Choć w doktrynie utożsamia się formułę tego postępowania z postępowaniem przygotowawczym³, to jednak postępowanie przed

² Zob. B. Janusz-Pohl, *Immunitet Prezydenta oraz Prezesa i członków Rady Ministrów* [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. IV, *Dopuszczalność procesu karnego*, red. M. Jeż-Ludwichowska, D. Lach, Warszawa 2015, s. 686 i n.; 718 i n.; *eadem*, *Immunitety w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2009, s. 53 i n., 95 i n.; *eadem*, *O spornym problemie właściwości Trybunału Stanu w zakresie pociągania do odpowiedzialności karnej członków Rady Ministrów*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, nr 3, s. 83 i n.

³ W doktrynie wstępny wniosek o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej (postawienie w stan oskarżenia) utożsamia się z zawiadomieniem o popełnieniu przestępstwa. Zob. J. Grajewski, *Warunki ustawowe i wymogi formalne wstępnego wniosku o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Trybunałem Stanu*, „Przeгляд Sejmowy” 2003, nr 1, s. 15 i n.; S. Steinborn, *Model postępowania przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej* [w:] *Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zagadnienia modelowe*, red. M. Królikowski, W. Odrowąż-Sypniewski, Warszawa 2007, s. 11 i n.; *idem*, *Opinia prawna dotycząca stosowania ustawy o Trybunale Stanu (art. 9 ust. 5 i art. 18 ust. 2)* [w:] *Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zagadnienia modelowe*, red. M. Królikowski, W. Odrowąż-Sypniewski, Warszawa 2007, s. 109–112. Zdaje się jednak, że jeśli szukać analogii między wariantem modelu postępowania przygotowawczego na gruncie procedury karnej a modelem postępowania przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej to ten ostatni zbliżony jest raczej do tzw. trybu ścigania na wniosek. W tym kontekście nadmienić należy jednak, że wstępny wniosek o postawienie w stan oskarżenia lub o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej inicjujący postępowanie przed Komisją – zgodnie z art. 6 ust. 5 ustawy o Trybunale Stanu – musi spełniać warunki

Komisją wykazuje także pewne odmienności, jak choćby te, że już od momentu jego wszczęcia – wskutek złożenia wstępnego wniosku o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej – jest to postępowanie zorientowane podmiotowo (a więc skierowane wobec ściśle oznaczonej osoby); a Komisja jest organem kolegialnym, co determinuje choćby formę jej rozstrzygnięć. Niewątpliwie jednak podstawowym celem postępowania przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej jest zgromadzenie i weryfikacja materiału dowodowego dla celów postępowania właściwego przed Trybunałem Stanu⁴. A zatem w model tego postępowania wpisana jest realizacja funkcji przygotowawczej.

Ramy prawne postępowania przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej wyznaczają przede wszystkim przepisy: Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483, ze zm.), ustawy z 26 marca 1982 r. o Trybunale Stanu (t.j. Dz.U. 2016, poz. 2050; dalej: ustawa o TS), odpowiednio stosowane przepisy Kodeksu postępowania karnego (t.j. Dz.U. 2018, poz. 1987; dalej: k.p.k.) oraz przepisy regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – uchwała Sejmu RP z 30 lipca 1992 r., (t.j. M.P. 2012, poz. 32).

W kontekście wskazanych źródeł normatywnych odnoszących się do podstaw działalności Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej wątpliwości może wzbudzać kwestia statusu wskazanych aktów prawnych i ich pierwszeństwa w płaszczyźnie wykładni. W porządkującej fazie wykładni⁵ bezspornie przyjąć należy ustaloną w art. 112 Konstytucji RP hierarchię źródeł prawa, a więc: nadrzędność przepisów samej Konstytucji, następnie przepisów ustawy o TS (mającej status referowanego zagadnienia *lex specialis*), a następnie odpowied-

przewidziane w Kodeksie postępowania karnego w stosunku do aktu oskarżenia i zawierać podpisy wszystkich wnioskodawców, a także wskazywać osobę upoważnioną do występowania w imieniu wnioskodawców w dalszym postępowaniu przed organami Sejmu. Wniosek ten podlega także kontroli formalnej przeprowadzanej przez Marszałka Sejmu (w uzgodnieniu z Prezydium Sejmu i po zasięgnięciu opinii Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej). Marszałek wzywa reprezentanta wnioskodawców do uzupełnienia wniosku w terminie 14 dni, wskazując niezbędny zakres uzupełnienia. W przypadku nieuzupełnienia wstępnego wniosku w terminie i w zakresie Marszałek Sejmu postanawia o pozostawieniu wniosku bez biegu. Niewadliwy formalnie wniosek kierowany jest przez Marszałka Sejmu do Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej, która wszczyna postępowanie (art. 7 ustawy o Trybunale Stanu).

⁴ W tym kontekście w doktrynie wskazuje się, że cele postępowania przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej wyznacza odpowiednio stosowany – na podstawie art. 18 ust. 2 ustawy o Trybunale Stanu – art. 297 k.p.k. – zob. np. S. Steinborn, *Model postępowania*, op. cit., s. 12; M. Zbrojewska, *Opinia prawna dotycząca stosowania ustawy o Trybunale Stanu (art. 9 ust. 5 i art. 18 ust. 2)* [w:] *Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zagadnienia modelowe*, red. M. Królikowski, W. Odrowąż-Sypniewski, Warszawa 2007, s. 125–126.

⁵ Na temat fazy: porządkującej, rekonstrukcyjnej i percepcyjnej wykładni zob. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017, s. 281 i n.

nio stosowanej i to jedynie w zakresie nieuregulowanym w ustawie o TS – ustawy – Kodeks postępowania karnego (mającej status w tym kontekście *lex generalis*), a dopiero na samym końcu przepisów regulaminowych⁶. Naszkicowana hierarchia ulega jednak pewnemu zakłóceniu wskutek przyjętej w art. 18 ust. 2 ustawy o TS klauzuli odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego. Wskazany przepis jest klasycznym przepisem odsyłającym, a tym samym stanowi instrument legislacyjny skrótowego uregulowania określonej kwestii prawnej⁷. Odesłanie to ma charakter dynamiczny, a więc w analizowanym przypadku odnosi się do przepisów ustawy – Kodeks postępowania karnego w brzmieniu, jakie mają one każdorazowo w czasie obowiązywania przepisu odsyłającego. Nadmienić warto, że odpowiednie stosowanie przepisów ustawy trzeba odróżnić od wnioskowań prawniczych⁸, ponadto nie jest ono czynnością jednolitą, lecz obejmującą trzy przypadki:

- zastosowania przepisów ustawy wprost, a więc w istocie bez żadnej modyfikacji,
- zastosowania przepisów z odpowiednią modyfikacją,
- odstąpienie od zastosowania *in concreto* przepisów ustawy ze względu na ich bezprzedmiotowość lub całkowitą sprzeczność z przepisami ustanowionymi dla tych układów, według których miałyby one zostać zastosowane⁹.

Dodajmy jeszcze, że przepisy odsyłające mogą ustanawiać określoną klauzulę limitatywną¹⁰, a więc odsyłać do taksatywnie oznaczonych przepisów określonej ustawy, przypadek taki nie dotyczy art. 18 ust. 2 ustawy o TS, bowiem w jego treści odesłano do całej ustawy – Kodeks postępowania karnego, nie zaś wybranych jednostek redakcyjnych ustawy. Zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy o TS: *w postępowaniu przed Trybunałem Stanu oraz Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej*.

Jak sygnalizowano, kwestia odpowiedniego stosowania przepisów ustawy potencjalnie może w pewnym stopniu zakłócać wskazaną wcześniej hierarchię źródeł prawa. Jednocześnie zauważmy, że dotychczas w doktrynie wyrażano pogląd, iż przepisy regulaminowe mają jedynie charakter uzupełniający względem przepisów Konstytucji i ustaw, przy czym pogląd ten formułowano bez zastrzeżeń¹¹. Wydaje

⁶ Tak trafnie S. Steinborn, *Model postępowania*, *op. cit.*, s. 8–9.

⁷ Zob. B. Janusz-Pohl, *Analogia legis na gruncie ustawy o Policji – zagadnienia wybrane* [w:] *Odpowiednie stosowanie przepisów innych ustaw w sprawach dyscyplinarnych w służbach mundurowych*, red. W. Koziulewicz, P. Józwiak, Piła 2016, s. 24. Zob. także: J. Nowacki, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa*, „Państwo i Prawo” 1964, z. 3.

⁸ Zob. B. Janusz-Pohl, *Analogia*, *op. cit.*, s. 21 i n.

⁹ Tak jako pierwszy J. Nowacki, *Analogia Legis*, Warszawa 1966, s. 135.

¹⁰ Na temat klauzuli limitatywnej zob. B. Janusz-Pohl, *Analogia*, *op. cit.*, s. 26–28.

¹¹ S. Steinborn stwierdził, że: [...] *uregulowania zawarte w regulaminie Sejmu mogą mieć jedynie charakter uzupełniający względem unormowań ustawy o TS i k.p.k., m.in.*

się jednak, że takowe należy wprowadzić. Otóż, przepisy regulaminowe – niezależnie od tego, że zawarte są w akcie niższym hierarchicznie – mogą współkształtować formułę odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w wariantcie, w którym zakładana jest stosowna modyfikacja tych przepisów i ich niejako „dostosowanie” do modelu postępowania przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej (mającej przecież status szczególnej komisji sejmowej).

Przepisy regulaminowe mają zatem w procesie wykładni norm kształtujących model postępowania przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej podwójną rolę:

- stanowią hierarchicznie najniższy akt prawny w systemie źródeł prawa właściwych dla odtworzenia normatywnych ram analizowanego modelu,
- „uadekwatniają” formułę odpowiedniego stosowania we wskazanym wariantcie, tzw. zastosowania „z modyfikacją”. Należy jednak dodać, że „uadekwatnienie” może dotyczyć jedynie fragmentu odtwarzanej normy prawnej¹².

Zakres przedmiotowy postępowania dowodowego przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej

Dopuszczalne czynności dowodowe. Czynności dowodowe samoistne i niesamoistne

Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej weryfikuje merytorycznie wstępny wniosek o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej, gromadzi materiał dowodowy oraz dokonuje wstępnej rekonstrukcji ustaleń faktycznych w przedmiotowej sprawie – w rezultacie uchwalając sprawozdanie i stosowny wniosek co do dalszego jej biegu (w zależności od rezultatów postępowania dowodowego i analizowanego *in concreto* układu faktycznego: wniosek o postawienie w stan oskarżenia, wniosek o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Trybunałem Stanu albo też wniosek o umorzenie postępowania, art. 9g ustawy o TS).

---

z uwagi na brak równorzędności tych aktów prawnych w hierarchii źródeł prawa, idem, Model postępowania, op. cit., s. 8. Por. M. Zbrojewska, Opinia prawna dotycząca stosowania ustawy o Trybunale Stanu, op. cit., s. 124–125.

¹² W przypadku norm kompetencyjnych przyjmujących schemat: *Jeżeli podmiot P dokona czynności konwencjonalnej Ck (poprzednik normy kompetencyjnej), to podmiotowi A nakazane jest, by zachował się w określony sposób, dokonując czynności C (następnik normy kompetencyjnej) – to modyfikacyjna rola przepisów regulaminowych może mieć znaczenie jedynie w odniesieniu do następnika normy kompetencyjnej, jak też elementów poprzednika dotyczących podmiotu P i pozostałego „kontekstu normatywnego” dokonania czynności konwencjonalnej Ck. Nigdy zaś nie może obejmować uprawnień (upoważnienia) do dokonania Ck – zob. rozważania B. Janusz-Pohl, Formalizacja i konwencjonalizacja jako instrumenty analizy czynności karnoprocesowych w prawie polskim, Poznań 2017, s. 143.*

Komisja ma autonomię w zakresie prowadzonego postępowania dowodowego, przeprowadzając dowody z urzędu, musi jednak rozstrzygnąć złożone wnioski dowodowe. Zgodnie z art. 127 regulaminu Sejmu: *po wstępnym zapoznaniu się ze zgłoszonymi zarzutami oraz wyjaśnieniami i wnioskami osoby objętej zarzutami, określa zakres i sposób przeprowadzenia postępowania dowodowego*. Czynności dowodowe Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej mogą mieć charakter: samoistny (wówczas, gdy czynności dowodowe przeprowadza Komisja) albo też niesamoistny (wówczas gdy Komisja wykorzystuje rezultaty czynności dowodowych utrwalonych w stosownych dokumentach i przeprowadzonych legalnie przez inne organy państwowe)¹³.

Należy zaznaczyć, że wszystkie istotne kwestie bezpośrednio dotyczące przedmiotu postępowania przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej muszą być ustalane na podstawie dopuszczalnych środków dowodowych mających status tzw. dowodów ścisłych (a więc środków dowodowych uzyskanych w wyniku dopuszczalnej czynności dowodowej w trybie i formie określonym w ustawie)¹⁴, natomiast kwestie wypadkowe mogą podlegać tzw. dowodzeniu swobodnemu (cechującym się znacznym odformalizowaniem)¹⁵.

Na gruncie badania kwestii dopuszczalności środków dowodowych istotne jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy ich katalog został taksatywnie oznaczony w ustawie o Trybunale Stanu, czy też ulega on rozszerzeniu wskutek odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego? W doktrynie wyrażono pogląd, że ustawa o TS enumeratywnie wymienia katalog czynności dowodowych, a w rezultacie także powstałych w wyniku ich dokonania środków dowodowych (jako wytworów czynności dowodowych)¹⁶, które Komisja może przeprowadzić¹⁷. Pogląd ten jest trafny – odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego może bowiem dotyczyć jedynie formy – do-

¹³ W rezultacie tzw. czynności niesamoistnych Komisja uzyskuje stosowne dowody, zwłaszcza dokumenty, które przeprowadza – zapoznaje się z ich treścią i ujawnia, włączając w zakres materiałów postępowania.

¹⁴ W odniesieniu do dopuszczalności czynności dowodowej zob. B. Janusz-Pohl, *O konstrukcji niedopuszczalności czynności karnoprosesowej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, z. 4, s. 161 i n.; *eadem*, *Formalizacja*, *op. cit.*, s. 451 i n.

¹⁵ Na gruncie analizowanego modelu postępowania dowodowego uzasadnione jest operowanie pojęciem dowodu ścisłego – zob. R. Kmieciak, *Dowód ścisły w procesie karnym*, Lublin 1983, *passim*.

¹⁶ Zob. B. Janusz-Pohl, *Formalizm i konwencjonalizm prawa dowodowego* [w:] *Dowody. System prawa karnego procesowego*, red. J. Skorupka, (w druku).

¹⁷ Tak jeszcze na gruncie dawnego stanu prawnego H. Gajewska-Kraczkowska, *Opinia prawna dotycząca stosowania ustawy o Trybunale Stanu (art. 9 ust. 5 i art. 19 ust. 2)* [w:] *Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zagadnienia modelowe*, red. M. Królikowski, W. Odrowąż-Sypniewski, Warszawa 2007, s. 138. Podobnie na gruncie aktualnej regulacji A. Sakowicz, *Opinia prawna w sprawie zasad*

puszczalnej i legalnej na gruncie ustawy o Trybunale Stanu czynności dowodowej – nie może natomiast prowadzić do rozszerzenia kompetencji dowodowych Komisji.

Należy podkreślić, że samoistne czynności dowodowe Komisji stanowią czynności przeprowadzenia dowodu. Komisja nie ma uprawnień w zakresie samodzielnego dokonywania tzw. czynności wydobywczych (śledczych), które może jedynie zlecić innym podmiotom w warunkach określonych w ustawie. Komisja nie ma także uprawnień w zakresie stosowania środków przymusu procesowego, nawet w postaci sankcji wymuszających¹⁸.

Samoistne czynności dowodowe Komisji regulowane są w art. 9a–9f ustawy o TS. Analiza wskazanych regulacji daje asumpt do uznania, że Komisja jest uprawniona do dokonywania czynności dowodowych w postaci przesłuchań: świadków, biegłych oraz osoby, co do której złożono wstępny wniosek o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej. Wskazane przepisy regulują zarówno aspekty trybu przesłuchania, w tym kontekście uprawnień przewodniczącego Komisji, sposobu dokumentowania tej czynności, kwestię ujawnionych w toku przesłuchania tajemnic prawnie chronionych, jak i dokładnie określają obowiązki i uprawnienia świadka jako osobowego źródła dowodowego składającego depozycje przed Komisją. Uzupełniająco dodać można, iż w zakresie nieuregulowanym w ustawie o TS, na podstawie art. 18 ust. 2 ustawy o TS w związku z odpowiednimi jednostkami redakcyjnymi Kodeksu postępowania karnego, np.

---

dostępu do materiału dowodowego zgromadzonego przez Komisję Odpowiedzialności Konstytucyjnej, „Zeszyty Prawnicze BAS” 2014, nr 1, s. 343.

¹⁸ Zgodnie z art. 9b ustawy o TS każda osoba wezwana przed Komisję Odpowiedzialności Konstytucyjnej w charakterze świadka ma obowiązek stawić się w wyznaczonym terminie i złożyć zeznania. Jeżeli świadek nie może stawić się na wezwanie z powodu choroby, kalectwa lub innej niedającej się pokonać przeszkody, Komisja może go przesłuchać w miejscu jego pobytu. W przypadku gdy świadek bez usprawiedliwienia nie stawi się na wezwanie Komisji, bez zezwolenia Komisji wydali się z miejsca czynności albo bezpodstawnie uchylili się od złożenia zeznań, Komisja może zwrócić się do Sądu Okręgowego w Warszawie z wnioskiem o zastosowanie kary porządkowej. Do postępowania w sprawie rozpatrzenia wniosku o nałożenie kary porządkowej oraz wykonania orzeczonej kary porządkowej stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego i Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komisji przysługuje zażalenie na odmowę zastosowania kary porządkowej. Do postępowania w sprawie zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Na terenie Sejmu czynności związane z przymusowym doprowadzeniem przed Komisję ukaranego karą porządkową, wykonuje, na polecenie sądu, Straż Marszałkowska. Wskazaną regulację odpowiednio stosuje się do biegłych – na podstawie art. 9a ust. 3 ustawy o TS – art. 9b ust. 3–6 stosuje się odpowiednio do biegłych. Oznacza to, że Komisja nie jest uprawniona do wnioskowania o nałożenie kary porządkowej na tłumacza.

art. 177 § 1a, art. 172, można stosować szczególnie formy przesłuchania (przesłuchanie w trybie wideokonferencji oraz konfrontację).

Jak stanowi art. 9a ust. 3 ustawy o TS, dla uzyskania wiedzy specjalistycznej Komisja może powołać biegłego lub tłumacza. Nadmienić warto, że w doktrynie podnoszono kwestię dopuszczalności powoływania ekspertów zgodnie z zasadami określonymi w regulaminie Sejmu, w istocie zgodnie z zasadami określonymi przez Prezydium Sejmu¹⁹. Słusznie uznano, że w postępowaniu przez Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej nie obowiązuje zasada *iura novit curia*, a zatem dopuszczalne jest powoływanie w tym trybie ekspertów, zwłaszcza w zakresie prawa.

Komisja jest uprawniona do przeprowadzenia dowodu z dokumentu i to niezależnie od sposobu uzyskania dokumentu – a więc zarówno wskutek pozyskania go w ramach niesamoistnych czynności dowodowych (art. 9 ustawy o TS), jak i przedłożenia go wraz ze stosownym wnioskiem o przeprowadzenie dowodu przez uczestnika postępowania (m.in. osobę, przeciwko której został skierowany wniosek). Tym samym status środka dowodowego w postępowaniu przed Komisją stanowi treść dokumentów lub ich cechy (jako dowody rzeczowe)²⁰.

Kwestię niesamoistnych czynności dowodowych reguluje art. 9 ustawy o TS. Zgodnie z nim Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej może żądać od organów władzy publicznej oraz organów osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej pisemnych wyjaśnień lub przedstawienia dokumentów będących w ich dyspozycji, jak też akt każdej sprawy przez te podmioty prowadzonej. Ponadto Komisja może zlecić Prokuratorowi Generalnemu lub Najwyższej Izbie Kontroli przeprowadzenie określonej czynności niezbędnej do wyjaśnienia okoliczności sprawy. Czynności wyjaśniające zleczone wskazanym podmiotom muszą być czynnościami, do których dokonania podmioty te są uprawnione, a więc pozostającymi w ich kompetencji²¹. Komisja może zapo-

¹⁹ Zob. S. Steinborn, *Model postępowania*, *op. cit.*, s. 36.

²⁰ Zob. A. Sakowicz, *Opinia*, *op. cit.*, s. 342.

²¹ Zwrócić należy także uwagę, że Prokurator Generalny, w ramach czynności wyjaśniających zleconych przez Komisję Odpowiedzialności Konstytucyjnej nie może dokonać ich w związku z realizacją uprawnień śledczych na podstawie Kodeksu postępowania karnego. W zakresie postępowania karnego jest on bowiem organem autonomicznym (niezależnym), a czynności karnoprocesowe może jedynie prowadzić w ramach toczącego się postępowania karnego, ewentualnie dopuszczalne byłoby więc zlecenie czynności wyjaśniających w postaci np. oględzin miejsca czy zabezpieczenia dowodów rzeczowych, a więc ze swej istoty czynności śledczych – jeśli w przedmiocie tego samego czynu tej samej osoby toczyłoby się równoległe postępowanie karne i postępowanie przez Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zlecenie może natomiast dotyczyć czynności, do których dokonania jest on uprawniony na podstawie przepisów ustawy o Prokuraturze. Słusznie wskazuje się w doktrynie, że Prokurator Generalny na zasadach indyferencji i substytucji może powierzyć przeprowadzenie czynności zleconych przez Komisję prokuratorom niższych jednostek organizacyj-

znawać się z dokumentami lub aktami, badając sprawę na miejscu. W wyniku pośredniego gromadzenia materiału dowodowego pozyskiwane są więc przede wszystkim dokumenty, ewentualnie dowody rzeczowe oraz informacje o osobowych źródłach dowodowych.

Inicjatywa dowodowa: przeprowadzanie dowodów z urzędu na wniosek. Dowodowy wniosek właściwy i wniosek antycypacyjny

Inicjatywa dowodowa w postępowaniu przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej jest realizowana z urzędu lub na wniosek. Przy czym stosowny wniosek dowodowy może w świetle art. 9d ust. 2 pkt 1 ustawy o TS złożyć osoba objęta wstępnym wnioskiem. Wskazany przepis stanowi, że: *osoba objęta wnioskiem ma uprawnienie w szczególności do składania wyjaśnień ustnie lub na piśmie i zgłaszania wniosków dowodowych*. Przytoczona regulacja odnosi się do właściwych wniosków dowodowych, a więc wniosków o przeprowadzenie dowodu²² – takich, które określają źródło dowodowe (np. osobę, dokument, rzecz) oraz tezę dowodową (okoliczność, która podlega udowodnieniu), a fakultatywnie także sposób przeprowadzenia dowodu. Właściwy wniosek dowodowy podlega ocenie na podstawie odpowiednio stosowanego art. 18 ust. 2 ustawy o TS w związku z art. 170 k.p.k.

Ze względu jednak na to, że w kontekście wniosku dowodowego znajduje odpowiednie zastosowanie art. 169 k.p.k w związku z art. 18 ust. 2 ustawy o TS, uznać należy, że wniosek dowodowy może przyjąć postać tzw. wniosku antycypacyjnego (art. 169 § 2 k.p.k.)²³, a więc służącego ocenie lub uzyskaniu dowodu. A zatem osoba objęta wstępnym wnioskiem o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej jest uprawniona do składania wniosków inicjujących w zakresie niesamoistnych czynności dowodowych Komisji. Właściwy wniosek dowodowy może dotyczyć przeprowadzenia: przesłuchania źródła dowodowego, przeprowadzenia dowodu z dokumentu – w zależności od jego charakteru: odczytania lub odtworzenia jego audialnej treści, a nawet – dokonania oględzin dowodu rzeczowego, jeśli będzie to wykonalne na posiedzeniu Komisji. Wniosek ten może dotyczyć nadto powołania biegłego (biegłych).

Osoba, wobec której skierowany został wstępny wniosek o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej, jest także uprawniona do uczestniczenia

---

nych prokuratury – stanowisko nieco odmienne w zakresie pierwszej części wyводу prezentuje jednak S. Steinborn, zob. *idem*, *Model postępowania*, *op. cit.*, s. 38.

²² W zakresie typologii wniosków dowodowych zob. uwagi M. Cieślaka, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym* [w:] M. Cieślak, *Dzieła wybrane*, t. I, red. S. Waltoś, Kraków 2011, s. 301 i n. Operując pojęciem wniosku dowodowego *sensu largissimo*, uznał, że jest to: *oświadczenie woli w kwestii postępowania dowodowego, skierowane przez stronę do organu procesowego*. Podobnie, *idem*, *Wniosek dowodowy na tle kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1971, z. 2, s. 58 i n.

²³ Wniosek antycypacyjny jako wniosek o wykrycie źródła dowodowego – zob. J. Nelken, *Wniosek na tle kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1971, t. 15, nr 2, s. 63–64.

osobiście lub przez obrońcę we wszystkich czynnościach dowodowych przeprowadzanych przez Komisję (tj. w ramach czynności samoistnych) oraz w czynnościach podejmowanych na jej żądanie (tj. czynności niesamoistnych). Uprawnienie to potwierdzone zostało w art. 128 regulaminu Sejmu, zgodnie z którym osoba objęta wstępnym wnioskiem oraz jej obrońca mogą brać udział w posiedzeniach Komisji, na których przeprowadza się postępowanie dowodowe oraz w czynnościach podejmowanych z upoważnienia Komisji. Autonomiczna regulacja w tym zakresie przesądza o tym, że do kwestii udziału w czynnościach dowodowych nie znajdują zastosowania art. 315 i n. k.p.k.

W kontekście dopuszczalności wniosku dowodowego uwzględnić należy także art. 9e pkt 7 ustawy o TS, zgodnie z którym świadcowi przysługuje uprawnienie do składania wniosków inicjujących²⁴, tj. wniosków o dokonanie czynności, które Komisja może albo ma obowiązek podejmować z urzędu. Zdaje się więc, że inicjatywa dowodowa może zatem dotyczyć również świadka stającego przez Komisją.

Status dowodu z taśmy audialnej uzyskanej w ramach procesowej kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych – art. 237 k.p.k.

Uwagi wstępne

Zgodnie z Kodeksem postępowania karnego kontrola i utrwalanie treści rozmów telefonicznych podlega ograniczeniom: przedmiotowym, podmiotowym, temporalnym, a także teleologicznym (celowościowym, co szczególnie eksponowane jest w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka). Warunki jej legalności dotyczą wskazanych czterech aspektów. Zakres przedmiotowy ogranicza się do tzw. przestępstw katalogowych określonych w art. 237 § 3 k.p.k.²⁵; kontrola może być zarządzona wyłącznie w od-

²⁴ Na temat wniosków inicjujących zob. P. Hofmański, S. Zabłocki, *Meandry wykładni art. 9 § 2 k.p.k. czyli jak postępować z „wnioskami” składanymi na podstawie tego przepisu* [w:] *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. E. Skrętowicz i in., Lublin 2005, s. 653 i n.

²⁵ Pogląd ten należy uznać za aktualny na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego. Zgodnie z uchwałą SN z 28 czerwca 2018 r., sygn. akt I KZP 4/18, OSNKW 2018, nr 8, poz. 53 – również tzw. wtórna kontrola rozmów musi ograniczać się do przestępstw katalogowych – zob. np. J. Skorupka, *Prokonstytucyjna wykładnia przepisów prawa dowodowego w procesie karnym* [w:] *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olaszewski, Warszawa 2017, s. 351 i n.; D. Gruszecka [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, s. 346 i n.; T. Grzegorzczak, *Kodeksowe legalizowanie w procesie karnym, przez nowelizację z dnia 11 marca 2016 r., dowodów*

niesieniu do podmiotów wskazanych w art. 237 § 4 k.p.k.: osoby podejrzanej, oskarżonego oraz pokrzywdzonego lub innej osoby, z którą może się kontaktować oskarżony albo która może mieć związek ze sprawcą lub grożącym przestępstwem²⁶. Przesłanki podmiotowe i przedmiotowe kontroli muszą być spełnione kumulatywnie. Legalnie uzyskane utrwalenia, tj. dokonane w ramach wytyczonych w ustawie granic utrwalenia treści rozmów telefonicznych²⁷, co do których nie zostało zarządzone zniszczenie (zniszczenia utrwaleń dokonuje sąd w stosownym trybie wówczas, gdy nagrania zawierają nieistotne dla sprawy zapisy, a nadto wobec niezatwierdzenia kontroli i utrwalania treści rozmów w wypadkach niecierpiących zwłoki) – włączane są do akt sprawy karnej, a jeśli objęte zostały klauzulą tajności, przechowywane są poza aktami sprawy karnej (zgodnie z zasadami określonymi w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 181 § 2 k.p.k.).

Z punktu widzenia niniejszej opinii znaczenie ma ustalenie tego, czy zapis audialny legalnie uzyskany w wyniku czynności określonej w art. 237 k.p.k. w postępowaniu karnym może być wykorzystany w celach dowodowych w postępowaniu przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej oraz czy Komisja ta może być uznana za organ uprawniony do odtwarzania zapisów kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych.

---

uzyskanych za pomocą przestępstwa lub z naruszeniem przepisów postępowania poza granicami zgody, udzielonej przez sąd na wkroczenie w sferę konstytucyjnie chronionych praw i wolności [w:] Proces karny w dobie przemian. Zagadnienia ogólne, red. S. Steinborn, K. Woźniewski, Gdańsk 2018, passim.

²⁶ Zob. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, s. 556; uchwały SN z a 23 marca 2011 r., sygn. akt I KZP 32/10, OSNKW 2011, nr 3, s. 13–14; J. Skorupka, *Krytycznie o stanowisku Sądu Najwyższego w kwestii legalności kontroli rozmów telefonicznych*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 4, s. 7; D. Drajewicz, *Zakaz dowodowego wykorzystania procesowej kontroli rozmów*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 8, s. 76 i n.; zob. T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2014 (dostęp LEX Omega); M. Rogalski, *Kontrola i utrwalanie treści rozmów w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 6, s. 5 i n.

²⁷ Na gruncie obowiązującego stanu prawnego kwestia oceny legalności procesowej czynności kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych jest problematyczna wobec ustanowienia reguły określonej w art. 237a k.p.k., wprowadzającej uprawnienie prokuratora w zakresie podjęcia decyzji, co do wykorzystania utrwaleń uzyskanych poza granicami zarządzanej kontroli. Zob. propozycję interpretacyjną pozwalającą na zachowanie wyłącznego uprawnienia sądu w zakresie zarządzania (zatwierdzenia) podsłuchu procesowego – B. Janusz-Pohl, *Formalizacja*, *op. cit.*, s. 456 i n. Zob. także G. Jędrzejewski, *Zakres czasowy stosowania art. 168b i 237a k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2, s. 5 i n.; J. Machłańska, *Procesowe wykorzystanie podsłuchu w nowelizacji Kodeksu postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 11 marca 2016 r. w świetle prawa do obrony*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, t. XXV, nr 4, s. 129 i n.

Wykorzystanie zapisu audialnego uzyskanego w wyniku tzw. podsłuchu procesowego w postępowaniu przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej

Kwestia dopuszczalności wykorzystania nagrania utrwalonego w toku procesowej czynności określonej w art. 237 § 1 k.p.k. poza postępowaniem karnym była przedmiotem kontrowersji. Początkowo kwestii tej nie przesądził ustawodawca, lecz w orzecznictwie sądowym wykluczano dopuszczalność wykorzystania takiego zapisu w innym postępowaniu niż postępowanie karne, zwłaszcza w związku z zarzutem popełnienia tzw. przestępstwa niekatalogowego. I tak, zgodnie z uchwałą Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 4 maja 2006 r., sygn. akt ASDo 1/06 (LEX nr 466400) niedopuszczalne jest wykorzystanie treści podsłuchanych rozmów telefonicznych w sprawie dyscyplinarnej. Podobne stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w uchwale z 27 lipca 2006 r., sygn. akt SNO 33/06 (LEX nr 471764). Pomimo odstępstwa od wskazanej linii orzeczniczej na gruncie postępowania dyscyplinarnego prowadzonego wobec prokuratorów – Sąd Najwyższy w postanowieniu z 26 kwietnia 2007 r., sygn. akt I KZP 6/07 (LEX nr 259799), skonstruował, że rozszerzająca praktyka wykorzystywania materiałów uzyskanych w wyniku kontroli treści rozmów telefonicznych jest niedopuszczalna, a utrwalenia mogą być wyłącznie wykorzystane w postępowaniu karnym²⁸.

Ustawodawca usankcjonował przyjętą w judykaturze wykładnię, wprowadzając stosowny przepis do Kodeksu postępowania karnego na mocy noweli do Kodeksu postępowania karnego z 4 lutego 2011 r. (Dz.U. nr 53, poz. 277). Wówczas bowiem do art. 237 dodano nowy § 8, w którym *expressis verbis* ustanowiono, że: *wykorzystanie dowodu uzyskanego podczas kontroli i utrwalenia treści rozmów telefonicznych było dopuszczalne wyłącznie w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, co do którego było możliwe zarządzenie takiej kontroli. W motywach ustawodawczych wskazano, że czynność w postaci kontroli i utrwalenia treści rozmów telefonicznych musi spełniać standard proporcjonalności określony w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP*²⁹. Interpretatorzy w odniesieniu do przytoczonej jednostki redakcyjnej wskazywali, iż wykorzystanie dowodu z podsłuchu dopuszczalne jest wyłącznie w sprawie karnej o tzw. przestępstwo katalogowe. Co istotne, wnioskowano *a contrario*, że wykorzystanie do-

²⁸ Sąd Najwyższy przywołał we wskazanym judykacie stanowisko Prokuratora Generalnego, który opowiadał się za dopuszczalnością wykorzystania materiałów z podsłuchów pozyskanych dla celów postępowania karnego. Prokurator Generalny powoływał się w swym wniosku na orzeczenie z 27 lutego 2006 r., sygn. akt OSD 37/05, Odwoławczego Sądu Dyscyplinarnego, w którym sąd ten uznał za dopuszczalne dowodowe wykorzystanie w postępowaniu w przedmiocie pociągnięcia prokuratora do odpowiedzialności dyscyplinarnej materiałów z legalnej kontroli operacyjnej. Zob. A. Herzog, *Wykorzystanie materiałów operacyjnych w postępowaniu dyscyplinarnym prokuratorów*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 2, s. 85 i n.

²⁹ Druk sejmowy nr 2915/VI kad.

wodu z podsłuchu nie jest dopuszczalne w jakimkolwiek innym postępowaniu niż postępowanie karne, choćby prowadzonym na podstawie ustawy³⁰. W konsekwencji wprowadzonej zmiany niedopuszczalne stało się już *de iure* wykorzystanie treści utrwalonych w ramach podsłuchu procesowego w postępowaniu innym niż karne, choćby postępowanie to dotyczyło tego samego czynu, którego podsłuch dotyczył, np. postępowaniu w sprawach o wykroczenia, dyscyplinarnym, cywilnym czy administracyjnym.

Zakaz wykorzystania treści kontroli procesowej został podany w wątpliwość³¹ wskutek uchylecia z dniem 15 kwietnia 2016 r.³² art. 237 § 8 k.p.k. Należy dodać, że koherentnie z dniem 3 kwietnia 2018 r. zmieniono także przepisy ustrojowe – ustawodawca *expressis verbis* uznał za dopuszczalne wykorzystanie w postępowaniu dyscyplinarnym sędziów i prokuratorów dowody uzyskane w trybie art. 168b, 237 i 237a k.p.k. Zgodnie z art. 158b dodanym do ustawy z 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (t.j. Dz.U. 2017, poz. 1767): *dowody uzyskane do celów postępowania karnego w trybie określonym w art. 168b, art. 237 lub art. 237a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego lub uzyskane w wyniku stosowania kontroli operacyjnej mogą zostać wykorzystane w postępowaniu dyscyplinarnym*³³. Bliźniacza regulacja została zawarta w art. 115c ustawy z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. 2018, poz. 23).

Wobec zatem usunięcia z ustawy – Kodeks postępowania karnego § 8 w art. 237, a także celem wyraźnego wyartykułowania *ratio legis* – uwzględniając zmiany wprowadzone do ustawy o Prokuraturze oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych – jednoznacznie uznać należy, że intencją ustawodawcy było wyrugowanie z systemu prawnego wskazanego ograniczenia. Zmiana ta budzi uzasadnione zastrzeżenia w płaszczyźnie jej zgodności z wzorcami konstytucyjnymi określonymi w art. 31, art. 2 i art. 7 Konstytucji RP, dotychczasową linią orzeczniczą Trybunału Konstytucyjnego, który eksponował element celowości i konieczności przeciwdziałania instrumentalnemu wykorzystaniu (a więc wbrew ustawowo określonemu celowi tej czynności, który ściśle połączony jest z postępowaniem karnym)³⁴ oraz standardami określonymi przez Euro-

³⁰ Zob. J. Grajewski, S. Steinborn [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013, s. 752; J. Skorupka [w:]. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, s. 554 i n. Zob. także wyrok SA w Lublinie z 18 maja 2009 r., sygn. akt II AKa 122/08, LEX nr 513128), oraz D. Drajewicz, *Glosa do wyroku SA w Lublinie z 18 V 2009 r., II AKa 122/08*, „Palestra” 2010, nr 5–6.

³¹ Zob. J. Machlańska, *Procesowe wykorzystanie podsłuchu*, *op. cit.*, s. 133 i n.

³² Nowela do Kodeksu postępowania karnego z 11 marca 2016 r., Dz.U. poz. 437.

³³ Przepis ten został dodany do ustawy o Prokuraturze na mocy noweli z 8 grudnia 2017 r. (Dz.U. 2018, poz. 5) zmieniający ustawę o Prokuraturze z dniem 3 kwietnia 2018 r.

³⁴ Wyroki TK z: 12 grudnia 2005 r., sygn. akt K 32/04, OTK-A ZU 2005, nr 11, poz. 132; 3 października 2000 r., sygn. akt K 33/99, OTK 2000, nr 6, poz. 188.

pejski Trybunał Praw Człowieka³⁵. Niezależnie od tych wątpliwości *de lege lata* wykorzystanie zapisu audialnego uzyskanego w legalny sposób w postępowaniu karnym jako dowodu z dokumentu w postępowaniu przed Trybunałem Stanu (a także w postępowaniu niejawnym przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej) jest na gruncie obowiązującego stanu prawnego dopuszczalne.

Na marginesie dodać należy również, że wykorzystanie utrwalenia audialnego w postępowaniu przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej i Trybunałem Stanu na gruncie wcześniejszego stanu prawnego można było – wobec przyjęcia określonych założeń co do charakteru tego postępowania³⁶ – uznać za dopuszczalne w sytuacji, w której chodziłoby o rozstrzygnięcie kwestii odpowiedzialności karnej Prezydenta RP oraz Prezesa i członków Rady Ministrów (w zakresie odpowiedzialności karnej i konstytucyjnej).

Kwestia uprawnienia (kompetencji) Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej w zakresie przeprowadzenia dowodu z zapisu audialnego utrwalonego w wyniku podsłuchu procesowego

Odpowiedź twierdząca na pytanie dotyczące dopuszczalności wykorzystania przez Komisję Odpowiedzialności Konstytucyjnej dowodu uzyskanego w wyniku legalnie przeprowadzonej czynności procesowej określonej w art. 237 k.p.k. w toku postępowania karnego *prima vista* powinna przesądzać odpowiedź na pytanie: czy Komisja ma kompetencję do przeprowadzenia dowodu z zapisu audialnego. Tymczasem zgodnie z art. 237 § 6 k.p.k. uprawnienie do odtwarzania zapisów – utrwałeni uzyskanych w wyniku takiej kontroli – mają jedynie sąd i prokurator, a za zgodą tych organów w przypadkach niecierpiących zwłoki także policja. Natomiast jedynie sąd i prokurator mają prawo do zapoznawania się z rejestrem przeprowadzonych rozmów telefonicznych (art. 237 § 7)³⁷. *Ratio legis* wskazanego przepisu jest ściśle gwarancyjne. Uznać należy, że w istocie wskaza-

³⁵ Nadmienić wszakże można, iż pewien aspekt wykorzystania legalnych utrwałeni w postępowaniach o statusie „represyjnym” znajduje uzasadnienie prakseologiczne i aksjologiczne, a za wielce kontrowersyjne uznać należy stanowisko organów dyscyplinarnych, które na gruncie obowiązującego art. 237 § 8 k.p.k. w postępowaniu w przedmiocie wydania zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osoby chronionej immunitetem odmawiały uchylecia immunitetu z uwagi na niedopuszczalność wykorzystania w tym postępowaniu legalnych zapisów audialnych.

³⁶ Zob. np. B. Janusz-Pohl, *Immunitet Prezydenta*, *op. cit.*, s. 686 i n.; 718 i n.; *eadem*, *O spornym problemie*, *op. cit.*, s. 83 i n.; B. Opaliński, *Trybunał Stanu w polskim porządku ustrojowym. Zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2011, nr 2, s. 11 i n.; M. Granat, *Normatywny model odpowiedzialności konstytucyjnej w praktyce* [w:] *Sądy i trybunały w Konstytucji i praktyce*, red. W. Skrzydło, Warszawa 2005, s. 132 i n.

³⁷ Zob. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, *op. cit.*, s. 557 i n.; K. Eichstead [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, red. D. Świecki, War-

na regulacja ma na celu ograniczenie kręgu podmiotów uprawnionych do dokonania wstępnej weryfikacji utrwalonych treści i ich przydatności dla toczącego się postępowania. Konsekwencją realizacji uprawnienia sądu lub prokuratora jest włączenie w całości lub w określonym zakresie utrważeń do akt postępowania karnego.

Czy zatem na podstawie art. 237 § 6 k.p.k. w związku z art. 18 ust. 2 ustawy o TS można uznać, że po przekazaniu przez sąd lub prokuratora dokumentu zawierającego zapis audialny treści utrwalonych rozmów Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej jest również podmiotem uprawnionym, by samodzielnie przeprowadzić dowód?

Ustawa o Trybunale Stanu w tym zakresie jest bardzo lapidarna. Jednak z treści jej art. 9 ust. 1 i 3 wywieść można, że Komisja jest uprawniona do zapoznania się z dokumentami lub przekazanymi aktami. W odniesieniu do utrważeń treści pozyskanych w ramach kontroli procesowej uwzględnić należy, iż to uprzednio sąd lub prokurator włączyli stosowne nagranie do akt postępowania, nastąpiła więc jego wstępna weryfikacja. Skoro zatem Komisja jest uprawniona do pozyskania określonego dokumentu z akt postępowania w celach dowodowych – wnioskując *a majori ad minus* – uznać należy, że jest ona także uprawniona do przeprowadzenia dowodu z dokumentu, jednak wyłącznie na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy o TS. Jednocześnie zastrzec należy, że przy takiej interpretacji *ratio legis* art. 237 § 6 k.p.k. byłoby zachowane z uwagi na fakt, że wydanie Komisji zapisu audialnego przez prokuratora lub sąd nastąpiło po uprzednim zbadaniu treści nagrania i włączeniu go do akt.

Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 24 czerwca 2003 r. (Dz.U. nr 110, poz. 1052, ze zm.) wydanym na podstawie delegacji ustawowej z art. 242 k.p.k. w sprawie sposobu technicznego przygotowania sieci służących do przekazywania informacji, do kontroli przekazów informacji oraz sposobu dokonywania rejestracji, przechowywania, odtwarzania i niszczenia zapisów kontrolowanych przekazów, uregulowano kwestię odtwarzania zapisu z kontroli przekazu informacji w postępowaniu karnym. Zgodnie z § 12 ust. 1 tego rozporządzenia: *W protokole czynności, podczas której nastąpiło odtworzenie zapisu z kontroli przekazów informacji, osoba dokonująca odtworzenia zamieszcza swoje imię, nazwisko i stanowisko służbowe oraz dane, o których mowa w § 9 ust. 1 pkt 4 i 5, oraz dane dotyczące rodzaju i typu aparatury odtwarzającej.* W wypadkach wydawania przez sąd lub prokuratora zgody, o której mowa w art. 237 § 6 k.p.k. (a więc wówczas, gdy sąd lub prokurator wyrazili zgodę na odtworzenie zapisu audialnego przez policję), należy nadto zamieścić w protokole datę jej wydania i sygnaturę akt sprawy, w której została wydana. Zgodnie z ustępem 2: *Przy odtwarzaniu zapisu może być użyte dodatkowe urządzenie korygujące lub wzmacniające*

---

szawa 2018 (dostęp LEX Omega); *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, red. P. Hofmański, Warszawa 2011 (dostęp LEX Omega).

dźwięk. Należy o tym dokonać wzmianki w protokole czynności, zamieszczając w nim dane dotyczące rodzaju i typu urządzenia korygującego i wzmacniającego dźwięk. Zgodnie z ustępem 3: Jeżeli okaże się to konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa osoby, której głos lub wizerunek zostały utrwalone, sąd lub prokurator może zarządzić odtworzenie zapisu w warunkach uniemożliwiających jej rozpoznanie. Czynności tej należy dokonać w sposób zapewniający, że zapis na nośniku nie ulegnie zmianie, a nośnik nie ulegnie uszkodzeniu. Natomiast zgodnie z art. 143 § 1 pkt 7 k.p.k. odtworzenie zapisów wymaga utrwalenia w protokole³⁸.

Naszkiecowana regulacja daje asumpt do uznania, że także dokonana w postępowaniu karnym stosowna transkrypcja w postaci protokolarnego utrwalania odtworzonego zapisu dźwięku przeprowadzona w postępowaniu karnym – stanowiąc dowód z przeznaczenia – może być wykorzystana przez Komisję Odpowiedzialności Konstytucyjnej dla celów dowodowych.

Podsumowanie

Udzielając odpowiedzi na pytanie 1, należy stwierdzić, że na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy o TS Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej jest uprawniona w ramach dowodowych czynności niesamoistnych do żądania od organów władzy publicznej oraz organów i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej pisemnych wyjaśnień lub dokumentów będących w ich dyspozycji, jak też akt każdej sprawy przez nie prowadzonej. Organy ścigania karnego i organy wymiaru sprawiedliwości są zobowiązane, by akta te (lub ich fragmenty wydać). Wobec uchylecia zakazu określonego w art. 237 § 8 k.p.k. statuującego zakaz wykorzystania poza postępowaniem karnym zapisu audialnego powstałego w wyniku procesowej kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych dopuszczalna jest konstatacja, że Komisja jest uprawniona do uzyskania takiego nagrania w celach dowodowych. Komisja jest podmiotem uprawnionym do przeprowadzenia wskazanego dowodu.

W odpowiedzi na pytanie 2 należy stwierdzić, że osoba objęta wstępnym wnioskiem o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu ma inicjatywę dowodową. Jest ona uprawniona do składania zarówno właściwych wniosków dowodowych (wniosków o przeprowadzenie dowodu, tu o przeprowadzenie dowodu z dokumentu), jak i tzw. wniosków antycypacyjnych, których celem jest ocena i ujawnienie źródeł dowodowych. Osoba, przeciwko której toczy się postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej, jest więc uprawniona zarówno do złożenia wniosku o przeprowadzenie dowodu z zapisu audialnego, który Komisja uzyskała z urzędu, jak i do złożenia wniosku

³⁸ Zob. orzeczenie SA w Lublinie z 20 listopada 2003 r., sygn. akt II AKA 285/3, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8, poz. 34, wkładka „Orzecznictwo”.

antycypacyjnego w zakresie uprzedniego wystąpienia przez Komisję z żądaniem w trybie art. 9 ust. 1 ustawy o TS do właściwego organu postępowania karnego o przekazanie stosownego dokumentu.

Argumentując na rzecz dopuszczalności składania wniosków antycypacyjnych przez osobę objętą wstępnym wnioskiem o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu, wskazać można na art. 9e ust. 2 pkt 7 ustawy o TS, zgodnie z którym świadek jest uprawniony do złożenia wniosku o dokonanie czynności, które Komisja może albo też ma obowiązek podejmować z urzędu. Skoro zatem ustawodawca ustanowił uprawnienie świadka do składania tzw. wniosków inicjujących, które *lege non distinguente* mogą obejmować wszystkie te czynności, które Komisja ma prawo (albo też musi) dokonywać z urzędu, w jeszcze wyższym stopniu uzasadnione jest, by analogiczną formułą – choćby w ramach tzw. dowodowych wniosków antycypacyjnych co do inicjowania niesamoistnych czynności dowodowych – objęta została osoba, wobec której toczy się postępowanie przed Komisją.

W pytaniu wskazano – że organy ścigania przekazały Komisji stosowne zapisy, nie jest więc jednoznaczne, w jakim trybie: z urzędu czy też na wniosek osoby objętej wstępnym wnioskiem skierowano żądania Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej do organów ścigania. Jeśli Komisja uzyskała zapis audialny z urzędu, przeprowadzenie dowodu może nastąpić zarówno z urzędu, jak i na wniosek osoby objętej wstępnym wnioskiem.

W odpowiedzi na pytanie 3 należy stwierdzić, że zgodnie z ustaleniami zawartymi w przedmiotowej opinii sposób i forma odtworzenia treści dokumentu stanowiącego audialny zapis kontroli procesowej przeprowadzonej w trybie art. 237 k.p.k. w postępowaniu karnym (transkrypcja nagrania) jest uregulowany w akcie wykonawczym do ustawy, natomiast art. 147 § 1 pkt 7 k.p.k. zastrzega jej zaprotokołowanie.

Celem ustanowienia wskazanych przepisów jest zapewnienie minimalnego poziomu gwarancyjności tej czynności. Transkrypcja sporządzona w postępowaniu karnym może być wykorzystana jako dowód w postępowaniu przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Sposobem przeprowadzenia wskazanego dowodu jest jego odczytanie. Nadto w postępowaniu przed Komisją mogą być wykorzystane (uzupełniająco wobec protokolarnie utrwalonej transkrypcji) dla celów dowodowych także inne dokumenty sporządzone na podstawie nagrania, zwłaszcza wykonane za pomocą technik kryminalistycznych (np. ekspertyzy fonoskopijne, stenogramy, analizy akustyczno-pomiarowe czy identyfikacje głosów lub scenopisy³⁹).

³⁹ Zob. J. Rzeszotarski, *Materiał porównawczy do badań fonoskopijnych*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 6, s. 128 i n.; E. Gruza, A. Rasz, *Procesowo-kryminalistyczne aspekty podstuchu*, „Studia Iuridica” 2006, t. XLVI, s. 120 i n.

Bibliografia

- Cieślak M., *Wniosek dowodowy na tle kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1971, nr 2.
- Cieślak M., *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym* [w:] M. Cieślak, *Dzieła wybrane*, t. I, red. S. Waltoś, Kraków 2011.
- Drajewicz D., *Glosa do wyroku SA w Lublinie z 18 V 2009 r., II AKa 122/08*, „Palestra” 2010, nr 5–6.
- Drajewicz D., *Zakaz dowodowego wykorzystania procesowej kontroli rozmów*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 8.
- Eichstead K. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, red. D. Świecki, Warszawa 2018.
- Gajewska-Kraczkowska H., *Opinia prawna dotycząca stosowania ustawy o Trybunale Stanu (art. 9 ust. 5 i art. 19 ust. 2)* [w:] *Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zagadnienia modelowe*, red. M. Królikowski, W. Odrowąż-Sypniewski, Warszawa 2007.
- Grajewski J., Steinborn S. [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013.
- Grajewski J., *Warunki ustawowe i wymogi formalne wstępnego wniosku o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Trybunałem Stanu*, „Przegląd Sejmowy” 2003, nr 1.
- Granat M., *Normatywny model odpowiedzialności konstytucyjnej w praktyce* [w:] *Sądy i trybunały w Konstytucji i praktyce*, red. W. Skrzydło, Warszawa 2005.
- Gruszecka D. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018.
- Gruza E., Rasz A., *Procesowo-kryminalistyczne aspekty podsłuchu*, „Studia Iuridica” 2006, t. XLVI.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2014.
- Grzegorzczak T., *Kodeksowe legalizowanie w procesie karnym, przez nowelizację z dnia 11 marca 2016 r., dowodów uzyskanych za pomocą przestępstwa lub z naruszeniem przepisów postępowania poza granicami zgody, udzielonej przez sąd na wkroczenie w sferę konstytucyjnie chronionych praw i wolności* [w:] *Proces karny w dobie przemian. Zagadnienia ogólne*, red. S. Steinborn, K. Woźniewski, Gdańsk 2018.
- Herzog A., *Wykorzystanie materiałów operacyjnych w postępowaniu dyscyplinarnym prokuratorów*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 2.
- Janusz-Pohl B., *Analogia legis na gruncie ustawy o Policji – zagadnienia wybrane* [w:] *Odpowiednie stosowanie przepisów innych ustaw w sprawach dyscyplinarnych w służbach mundurowych*, red. W. Kozielowicz, P. Józwiak, Piła 2016.
- Janusz-Pohl B., *Formalizacja i konwencjonalizacja jako instrumenty analizy czynności karnoprosesowych w prawie polskim*, Poznań 2017.
- Janusz-Pohl B., *Formalizm i konwencjonalizm prawa dowodowego* [w:] *Dowody. System prawa karnego procesowego*, red. J. Skorupka, (w druku).
- Janusz-Pohl B., *Immunitet Prezydenta oraz Prezesa i członków Rady Ministrów* [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. IV, *Dopuszczalność procesu karnego*, red. M. Jeż-Ludwichowska, D. Lach, Warszawa 2015.
- Janusz-Pohl B., *Immunitety w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2009.

- Janusz-Pohl B., *O konstrukcji niedopuszczalności czynności karnoprosesowej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 4, <https://doi.org/10.14746/rpeis.2014.76.4.11>.
- Janusz-Pohl B., *O spornym problemie właściwości Trybunału Stanu w zakresie pociągania do odpowiedzialności karnej członków Rady Ministrów*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, nr 3.
- Jędrzejewski G., *Zakres czasowy stosowania art. 168b i 237a k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, red. P. Hofmański, Warszawa 2011.
- Machłańska J., *Procesowe wykorzystanie podsłuchu w nowelizacji Kodeksu postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 11 marca 2016 r. w świetle prawa do obrony*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, t. XXV, nr 4, <https://doi.org/10.17951/sil.2016.25.4.129>.
- Nelken J., *Wniosek na tle kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1971, t. 15, nr 2.
- Nowacki J., *Analogia Legis*, Warszawa 1966.
- Nowacki J., *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa*, „Państwo i Prawo” 1964, z. 3.
- Opaliński B., *Trybunał Stanu w polskim porządku ustrojowym. Zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2011, nr 2.
- Rogalski M., *Kontrola i utrwalanie treści rozmów w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 6.
- Rzeszotarski J., *Materiał porównawczy do badań fonoskopijnych*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 6.
- Sakowicz A., *Opinia prawna w sprawie zasad dostępu do materiału dowodowego zgromadzonego przez Komisję Odpowiedzialności Konstytucyjnej*, „Zeszyty Prawnicze BAS” 2014, nr 1.
- Skorupka J., *Krytycznie o stanowisku Sądu Najwyższego w kwestii legalności kontroli rozmów telefonicznych*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 4.
- Skorupka J., *Prokonstytucyjna wykładnia przepisów prawa dowodowego w procesie karnym* [w:] *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2017.
- Steinborn S., *Model postępowania przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej* [w:] *Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zagadnienia modelowe*, red. M. Królikowski, W. Odrowąż-Sypniewski, Warszawa 2007.
- Steinborn S., *Opinia prawna dotycząca stosowania ustawy o Trybunale Stanu (art. 9 ust. 5 i art. 18 ust. 2)* [w:] *Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zagadnienia modelowe*, red. M. Królikowski, W. Odrowąż-Sypniewski, Warszawa 2007.
- Zabłocki S., *Meandry wykładni art. 9 § 2 k.p.k. czyli jak postępować z „wnioskami” składanymi na podstawie tego przepisu* [w:] *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. E. Skrętowicz i in., Lublin 2005.
- Zbrojewska M., *Opinia prawna dotycząca stosowania ustawy o Trybunale Stanu (art. 9 ust. 5 i art. 18 ust. 2)* [w:] *Postępowanie przed Komisją Odpowiedzialności Konstytucyjnej. Zagadnienia modelowe*, red. M. Królikowski, W. Odrowąż-Sypniewski, Warszawa 2007.